

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Володимир ГРИЦЕНКО (Кропивницький)

В статті досліджуються найбільш актуальні наукові підходи щодо визначення правоохоронної системи України, наводяться їх переваги та недоліки, аналізуються ознаки за якими правоохоронна система відрізняється від інших систем державної влади.

Ключові слова: правоохоронна система, система правоохоронних органів, державне управління, адміністративне регулювання.

В статье исследуются наиболее актуальные научные подходы к определению правоохранительной системы Украины, приводятся их преимущества и недостатки, анализируются признаки по которым правоохранительная система отличается от других систем государственной власти.

Ключевые слова: правоохранительная система, система правоохранительных органов, государственное управление, административное регулирование.

The paper investigates the most relevant scientific approaches to the definition of law enforcement system of Ukraine, their advantages and disadvantages are denoted, the features which law enforcement system differs from other systems of government are analyzed.

Keywords: law enforcement, law enforcement agencies, public administration, administrative regulation.

Постановка проблеми. Конституція України стала основою реформування правової системи України, базою для впровадження нового державного механізму через поділ державної влади на гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Розвиток України в майбутньому, як незалежної, демократичної, стабільної, правової держави, потребує реформування всього державного механізму з метою підвищення рівня ефективного функціонування, відповідності потребам суспільства та вимогам сьогодення. Це вимагає як структурних перетворень, так і нових підходів до відокремлення й нормативного закріплення функцій та компетенції між усіма органами державної влади та місцевого самоврядування [1, с. 12]. За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування та функціонування правоохоронної системи України, що забезпечує виконання законодавства на території держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової юридичної літератури дає можливість говорити, що визначенню поняття правоохоронної системи України як об'єкту адміністративно-правового регулювання присвячені праці вчених: М.М.Алексійчук, Р.В.Бараннік, Ю.А.Головін, І.Б.Зозуля, О.В.Ільченко, С.В.Ківалов, В.С.Ковальський, Л.М.Кучук, М.І.Мельник, Н.М.Мужикова, М.М.Орлов, І.С.Самощенко, І.В.Солов'євич, О.Ф.Скакун, О.В.Тюріна та інших, які приділяли увагу розгляду питання як загального визначення правоохоронних органів, так і окремим складовим структури системи правоохоронних органів України, розкриваючи основний зміст та сутність категорій, що досліджується.

Метою статті є загальнотеоретична характеристика правоохоронної системи України як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Правоохоронна діяльність держави є гарантом правопорядку та законності, що втілюється через систему державних органів та організацій. Робота всіх державних органів здійснюється у рамках закону і сприяє утвердженню основ законності та укріпленню правопорядку, але існує цілий ряд державних установ та громадських організацій, які займаються виключно виконанням правоохоронної функції. Ці органи і іменуються правоохоронними [2, с. 23]. На сьогодні, серед усього розмаїття позицій найбільш часто виділяються два, які розглядають принципово різні підходи до визначення правоохоронної системи України.

При першому підході правоохоронна функція держави спрямована на виконання завдань і забезпечення законності та правопорядку, на боротьбу зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Тобто за таким підходом, до правоохоронної системи слід відносити такі

органи, що займаються забезпеченням законності, безпеки та громадського порядку. Правоохоронна функція при цьому виконується засобом виявлення, припинення злочинів, викриття та встановлення винних, запобігання та профілактики правопорушень, безпосередньо впливаючи на криміногенні фактори. маючи на меті їх усунення або послаблення [3, с. 10]. Слід зазначити, що така позиція обмежує правоохоронну систему лише тими органами, що безпосередньо борються зі злочинністю та іншими правопорушеннями. Стає зрозумілим, чому прихильники цієї позиції дали таку назву цій системі як «силові правоохоронні органи». Також треба зазначити, що такий підхід враховує не всі елементи правоохоронної системи, а обмежується лише переліком правоохоронних органів, що здійснюють правоохоронну функцію.

Другий підхід включає в перелік правоохоронних органів, що складають правоохоронну систему, усі органи, діяльність, яких стосується забезпечення правопорядку, охорони посадових осіб, підтримання громадського порядку та контролю за його дотриманням у період проведення масових заходів тощо [4, с. 76].

Обидва підходи не слід вважати науково обґрунтованими, бо перший підхід обмежує правоохоронну діяльність тільки боротьбою зі злочинністю та не враховує інші елементи правоохоронної системи, а другий застосовується для дуже широкого кола органів. Саме другий підхід отримав своє нормативне закріплення в Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [5] – єдиному нормативному акті, де міститься перелік правоохоронних органів, що на сьогодні не є вичерпаним.

Законодавчу базу правоохоронної системи України складає Конституція України, яка не тільки окреслює права і свободи людини і громадянина (розділ II) [6], але і надає чільне місце положенням правозабезпечувальної та правоохоронної функції держави.

Так, А.П.Гель дає таке визначення правоохоронної системи як сукупності державно-правових засобів, методів, гарантій, що забезпечують захищеність особи від протиправних порушень. Метою правоохоронної системи він вважає охорону прав, свобод та інтересів особи. Держава, в свою чергу, впроваджує систему юридичних норм та принципів, що сприяють регулюванню відносин між людьми, а також встановлює систему органів (або приймає участь в утворенні інших організацій і установ), діяльність яких спрямована на охорону вказаних норм від правопорушень. Правоохоронна діяльність (охорона права від посягань) є конституційним обов'язком усіх державних інститутів [4, с.12].

А.М. Куліш визначає правоохоронну систему як багаторівневу соціальну систему, яку складають правові засоби, методи та гарантії, що забезпечують охорону суспільних відносин від протиправних посягань, та державні органи, які виконують правоохоронні функції. Вона має наступні властивості: цілісність, структурність, взаємозалежність системи і середовища, ієрархічність, емерджентність [7, с.9]. Ми поділяємо думку Ю.О.Загуменної, що визначає систему правоохоронних органів як цілісну сукупність, системоутворюючим чинником якої є не структурний, а функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їх спільним функціональним призначенням, яке полягає, перш за все, в охороні й захисті права [8, с.150].

Тому можна зробити висновок, що система правоохоронних органів, на відміну від інших систем державної влади, не має традиційної організаційної побудови як, наприклад, система органів виконавчої влади, а побудована на функціональному критерії. Схоже визначення пропонує О.В.Тюріна: система правоохоронних органів – цілісна сукупність спеціалізованих органів держави, до основного призначення яких відноситься охорона і захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, а також інших суб'єктів права [9, с. 19]. О.Г.Бартко визначає правоохоронну систему як сукупність державно-правових засобів, методів та гарантій (охоронна функція правової системи, правоохоронна діяльність, охоронні юридичні норми та правовідносини, охоронні елементи правосвідомості та правової культури, правоохоронні органи, законність та правопорядок, який складається в результаті

реалізації охоронних норм), тих, що забезпечують захищеність людини від протиправних порушень [10, с. 7].

Системі правоохоронних органів притаманна певна ієрархічність, що обумовлена функціональним характером співвідлеглості правоохоронних органів та системоутворенням. Організаційний параметр передбачає побудову окремих видів правоохоронних органів, що становлять складові правоохоронної системи, які являють собою певні підсистеми, що характеризуються цілісністю, якісною своєрідністю та відносною самостійністю. Елементи цих підсистем зв'язані між собою субординаційними зв'язками, що зумовлює їх ієрархічний порядок побудови. Це значить, що правоохоронні органи в межах однієї підсистеми побудовані за організаційним критерієм [9, с.25].

Висновки. Як підсумок, треба зазначити, що для ефективного функціонування правоохоронних органів, виконання правоохоронних функцій, що покладені на них законом, виконання та дотримання посадовими особами цих органів законності, сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів людини та громадянина, обов'язковою умовою є узгоджена, чітка правова регламентація їх діяльності.

Застосування системного підходу дає підстави характеризувати правоохоронну систему як утворення, що наділене внутрішньою структурою та має певну ієрархію складових елементів. Правоохоронна система має не тільки складні та багатогранні цілі, завдання та функції, але і досить складну структуру.

Законодавча невизначеність щодо діяльності системи правоохоронних органів України тягне за собою негативні наслідки, що спричиняють неузгодженість: у відсутності злагодженого механізму втілення нормативно-правових гарантій правової захищеності правоохоронних органів: нечітке формулювання функціональних обов'язків, результатом чого є неефективне використання професійних навиків; заплутана система завдань та принципів діяльності правоохоронних відомств. Все це свідчить, що вітчизняна правоохоронна система потребує реорганізації, яку слід робити на підставі розпочатої реформи правоохоронної системи.

Розглянувши існуючі позиції щодо визначення поняття «правоохоронна система», доцільним буде запропонувати таке визначення: правоохоронна система України – це упорядкована побудова державно-правових органів державної влади, засобів, методів та гарантій, які спрямовані на забезпечення охорони суспільних відносин, захист прав, свободи та законних інтересів людини від протиправних дій, та сукупність спеціалізованих органів держави, що виконують правоохоронні функції.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Мужикова Н.М. Органи виконавчої влади в Україні: правовий статус / Сіверський інститут регіональних досліджень; Ред. Код. В.М. Бойко та ін. – Чернівці : Сіверський центр післядипломної освіти, 2013. – 100 с.
2. Бараннік Р.В. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України : навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: КНТ, 2011. – 352 с.
3. Організація судових та правоохоронних органів: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / І.С.Марочкін, Н.В.Сібільова, В.П.Тихий та ін. / За ред. І. С. Марочкіна, Н.В. Сібільової. – Х. : ГОВ «Одісеї», 2007. – 528 с.
4. Судові та правоохоронні органи України: Навч. посіб. для студ. виш. навч. закл. / А.П.Гель, Г.С.Семаков, С.П.Кондракова. – К. : МАУП, 2004. – 272 с.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11.
6. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
7. Куліш А.М. Правоохоронна система України: адміністративно-правові засади організації та функціонування: автореф. дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Куліш Анатолій Миколайович. – Х., 2009. – 31 с.
8. Загуменна Ю.О.. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності / Ю.О.Загуменна // Право і безпека. – №3 (35). – 2010. – С. 145 – 150.

9. Тюріна О.В. Сучасні системи правоохоронних органів (порівняльно-правове дослідження): дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / Тюріна Оксана Володимирівна. – К., 2001. – 184 с.

10. Бартко А.Г. Правоохранительная система: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.01 / А.Г.Бартко. – М., 1992. – 35 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гриценко Володимир Григорович - доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри галузевого права Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

УДК 351.861:342.51(477)

PROSPECTS OF INTRODUCING SCIENTIFIC ORGANIZATION OF ADMINISTRATIVE WORK INTO THE ACTIVITY OF INTERNAL AFFAIRS BODIES OF UKRAINE

ПЕРСПЕКТИВИ ВНЕДРЕНИЯ НАУЧНОЙ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ АДМИНИСТРАТИВНОЙ РАБОТЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ УКРАИНЫ

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РОБОТИ В ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Valeriy PETKOV (Cherkassy)

Стаття присвячена дослідженню застосування науково-обґрунтованих підходів управлінської праці в діяльність органів внутрішніх справ України. Розглянуто поняття, сутність та співвідношення понять «організація праці» і «наукова організація праці», роль менеджменту у повсякденній діяльності ОВС, проблеми підвищення ефективності управлінської праці керівного складу підрозділів ОВС. Значну увагу приділено нормуванню праці в сфері управління ОВС.

Ключові слова: органи внутрішніх справ, адміністративна робота, організація праці, наукова організація праці, менеджмент, впровадження.

Статья посвящена исследованию применения научно обоснованных подходов управленческого труда в деятельность органов внутренних дел Украины. Рассмотрены понятие, сущность и соотношение понятий «организация труда» и «научная организация труда», роль менеджмента в повседневной деятельности ОВД, проблемы повышения эффективности управленческого труда руководящего состава подразделений ОВД. Значительное внимание уделено нормированию труда в сфере управления ОВД.

Ключевые слова: органы внутренних дел, административная работа, организация труда, научная организация труда, менеджмент, внедрение.

The article investigates the use of evidence-based approaches in the management of labor activity of the bodies of internal affairs of Ukraine. We consider the concept, nature and the ratio of the concepts of "labor organization" and "scientific organization of labor", the role of management in the daily activities of the ATS, the problem of increasing the efficiency of administrative work management staff ATS units. Considerable attention is paid to labor norms in the field of ATM management.

Key words: bodies of internal affairs, administrative work, organization of work, the scientific organization of labor, management, and implementation.

Formulation of the problem. Effective management is a manifestation of the analytical work of governing bodies and, in particular, managers who directly manage staff. Scientific organization of administrative work in the internal affairs bodies is the main task of effective management, and is the most important component of management science. However, the scientific organization of administrative work is one of the areas of scientific organization of labor. Scientific organization of administrative work is one of the manifestations of effective management and it particularly provides such organization, in which the practical implementation of specific measures is preceded by a thorough scientific analysis of the processes and conditions for their fulfillment, and most practical measures are based on the achievements of modern science and leading practices.